

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 17.05.2020 – Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 20.06.2020

Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi

Journal of Social and Cultural Studies

www.toplumvekultur.com

Yıl/Year: 2020, Sayı/Issue: 5, Sayfa/Page: 80-106

**SOSYO-KÜLTÜREL DEĞİŞME AÇISINDAN GÜNEY MARMARA GENÇ
ÇİFTÇİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA¹**

Süheyla Sarıtaş² - Uğur Çoban³

Öz

Bu çalışmanın amacı sosyo-kültürel değişimin Güney Marmara genç çiftçileri üzerindeki etkilerini, çiftçiliğin geleceğine dair beklentilerini, tarımsal sürdürülebilirliğin genç çiftçiler için önemi ve günümüze dair çiftçilik algılarını ortaya koymaktır. Çalışma genel olarak bu konuları araştırmak amacıyla genç çiftçilerin çiftçilik deneyimlerine odaklanmaktadır. Bu araştırma, fenomenolojik analiz kullanılan bir nitel durum çalışması olmakla birlikte çiftçilik ile ilgili konulara ve sorunlara genç çiftçilerin bakış açısıyla yeni bir argüman getirmektedir. Bu amaçla Güney Marmara Bölgesi'nde yaşayan 20 genç çiftçi ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Araştırmada elde edilen ana bulgular ve sonuçlara göre genç çiftçiler yaş, cinsiyet ve eğitim durumlarına göre sosyo-kültürel değişim konusunda farklı algılara sahip olsalar da çiftçilik bağlamında ortak anlamlandırmaları mevcuttur. Toplumsal bağlamda çiftçiliğe dair genel yargılardan genç çiftçiler de etkilenmektedir. Bu etkilenme durumunda buldukları kırsal çevrede sosyal yalnızlık yaşasalar da gelenekselden farklı olarak yeni kültürel değerlere yönelmeye ve çözümler üretmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Yüzyıllardır devam eden kırdan kente yönelik göçün varlığına rağmen, kentsel yaşamı sürdüremeyen ve bazı ekolojik farkındalıklara sahip birey ve toplulukların, bugün tersine -ketten kıra doğru- göçe yöneldikleri de görülmektedir. Nitekim söz konusu göç hareketleri ile tarımsal üretime katılım oranı ve üretim şekillerinde bazı değişiklikler genç çiftçileri etkilemektedir. Bütün bunların sonucu olarak, sosyo-kültürel değişimler beraberinde tarımsal faaliyetlerin belirleyiciliğinde yeni ve çok yönlü tarım politikalarının geliştirilmesini zorunlu hale getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyo-Kültürel Değişim, Genç Çiftçi, Sürdürülebilir Tarım, Kır Sosyolojisi

¹ Bu çalışma birinci yazarın danışmanlığını yaptığı, ikinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Prof. Dr. Balıkesir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, saritassuheyla@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8422-9950

³ Sosyolog, Balıkesir Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, u.cobanugur@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1960-0829

THE ASPECT OF SOCIO-CULTURAL CHANGE FOR SOUTH MARMARA'S YOUNG FARMERS

Abstract

The purpose of this study is to analyze the effects on socio-cultural change among young farmers, the importance of sustainable agricultural for young farmers and the perceptions of young farmers about farming in present. In order to investigate these themes, this study focuses on young farmers' farming experiences in general. The research concentrates on both a phenomenological analysis with qualitative case study and presents arguments of young farmers' perspectives. In this study there are 20 young farmers interviewed living in South Marmara. According to the data and results obtained in the research, the young farmers have different perceptions about their personal positions such as ages, gender and education. They have also common meanings in the context of farming. In social context, the young farmers have been also affected about the context of traditional farming. Because of that effect, it is determined that despite of the feeling of social loneliness among young farmers, their rural environment coincide in channeling themselves to new cultural values and finding solutions apart from traditional knowledge. Although there is the migration from rural to urban areas for centuries, it is seen that today the individuals and communities who are unable to sustain urban life and have some ecological awareness migrate from urban to rural areas. In fact, with the aforementioned migration movements, the portion of agricultural participation and the methods of production have been affecting to young farmers. As a result of these, with those socio-cultural changes bring about the necessity of the determination of agricultural activities, new and multifaceted agricultural policies.

Keywords: Socio-Cultural Change, Young Farmer, Sustainable Agriculture, Rural Sociology

---

Giriş

Tarım kavramı sosyal bilimler tarafından farklı ve çeşitli açılardan ele alınan bir alandır. Bu nedenle kavramın pek çok tanımı bulunmaktadır. Tarım, insanoğlunun ilk ekonomik faaliyetlerinden biri olup, doğayla insan arasındaki etkileşimin en yoğun yaşandığı sektördür (Mollavelioğlu, 2009: s. 39). İnsanlığın bin yıllar önce ürettiği ve topladığı tahılı depolamanın yaşamsal önemini fark etmesi ile birlikte ilk yerleşik köylerin kurulmasından, günümüzdeki endüstriyel tarım uygulamalarına kadar geçen süreçte, tarımsal faaliyetler geçimlik aile üretimlerinin dışına çıkıp teknolojiyle tanışarak değişime uğramıştır. Bu değişim ile birlikte insanların sosyal ilişkilerinde de dönüşümler yaşanmış ve her tarımsal üretim modeli yeni bir ilişkilenebilir ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu ilişkilenebilirler, kırsal alanlardaki mevcut nüfusun çoğunluğu sadece tarımsal üretim içinde faaliyet gösterirken yeni iş kollarının da gelişmesini sağlamıştır.

Tarım ve zanaat alanları özellikle son iki yüz yılda endüstrileşme sürecini yaşamıştır. Bu süreç sonunda özellikle modern çağla birlikte alanda uzmanlaşma etkili olmuş ve tarım başka bir işin yanında ikincil üretim alanı olarak değerlendirildiğinden tarımsal üretimde uzmanlaşma düşük seviyelerde kalmıştır. 2000’li yıllarda ise tarımsal üretimden süresiz kopuşlar yaşanmaya başlamıştır. Cumhuriyet dönemi boyunca yapılan nüfus sayımlarında mutlak bir artış gösteren kent nüfusu, 1985 yılı nüfus sayımı ile köy nüfusunu geçmiştir. Aynı dönemlerde oransal olarak sürekli azalan köy nüfusu mutlak olarak artmaya devam etmekteyken ilk kez 1990 yılı nüfus sayımlarında mutlak olarak da azalma göstermiştir (Akşit, 1998: s. 9). Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) 2019 yılı verilerine göre, 2000 yılında toplam nüfusun %35,1’i belde ve köylerde yaşarken bu oran 2019 yılında ise %7,2 olarak kaydedilmiştir (TUİK, 2019). Kırsal alan nüfuslarında yaşanan söz konusu sürekli veya dönemsel hızlı düşüşler kırsal alanlardaki değişimlerin anlaşılabilmesi için bugün detaylı araştırmaların yapılmasının önemini ortaya koymaktadır.

Cumhuriyet’in kurulduğu 1923 yılından 1970’li yıllara kadar Türkiye, tipik bir az gelişmiş ülke olarak tarımsal üretimde istikrarsızlıkların yaşandığı yapısını sürdürmüştür (Kazgan, 2017). Arslan’a (2019) göre, Türkiye’de kır sosyolojisi alan araştırmaları genel olarak 1930’larda başlar. 1930’larda Türkiye nüfusunun %75 kadarının köyde yaşıyor olması sebebiyle ülke kalkınmasının köylünün kalkınmasına bağlı olduğu görüşü yaygın olmakla birlikte, kapitalizmin 1929 yılı buhranı da köylülüğün ön plana çıkarılmasında etkili olmuştur. Kazgan’a (2017) göre, 1970 sonrası yıllarda tarımdaki dönemsel verimsizliklerin genel ekonomideki etkisi giderek azalmaya başlamıştır. Bunun sebebi olarak gelişen teknoloji ile coğrafi şartlara bağlı olarak yapılan üretimin azalması ve tarımsal üretime zarar veren diğer biyolojik etkenlerin ilaç ve gübre kullanımları ile azaltılmaya başlaması gösterilebilir. 1980’li yıllarda tarımın gayri safı milli hasıladaki (GSMH) payı %25 in, 2000’lerde ise %15’in altına düşmüştür. Bundaki en büyük pay ise tarımdan bağımsız sanayi kollarının çeşitlenmesi ve ihracattaki paylarının giderek artması olarak değerlendirilebilir (Kazgan, 2017). Bu ekonomik ilişkiler sosyal bilimlerin araştırma alanlarını etkilemiş ve 1990’lı yıllar kır sosyolojisine olan ilginin azalmasına neden olmuştur. 2010’lu yıllardan itibaren sürdürülebilirliğin önemi ve “tersine göç” kavramının kamuoyunda çokça yer almaya başladığı ve bu iki söylemin tarım ile ilişkilendirilmesi ile yeniden sosyal bilimlerin ilgisinin kırsal alanlara yöneldiği görünmektedir. Burada hazırlayıcı etkenler olarak da küreselleşme ve metropolleşmenin giderek artması ile kent hayatının zorluklarının son otuz yıllık süreçte çokça gündemde kalmış olması gösterilebilir.

Keyder'e (1998) göre, köylü ekonomisinin tasarrufu dışında gelişen çiftçilik, tarih boyunca aldığı uygulama şekilleri ve farklı kalıplarda görülen çeşitliliği nedeniyle tespit ve tanımlamalarda bulunması güç bir oluşum olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarım konusu ekonomi politikaları ekseninde ele alınabileceği gibi çiftçiliği eyleyen kişiler olarak çiftçilerin de süreç içindeki yorumları tanımlara ulaşmak açısından faydalı olacaktır. Son yıllarda çiftçiler ile ilgili hazırlanan akademik çalışmalar genel olarak ziraat, tarım ekonomisi ve iktisat alanlarında yapılmakta ve çalışmaların sonuçları genelde nicel verilere dayanmaktadır.

Güney Marmara Bölgesi, idari ve coğrafi olarak Balıkesir ve Çanakkale illerinin bulunduğu alanı kaplamaktadır. Bu çalışmamızda; Güney Marmara Bölgesi'nde çiftçilik ile uğraşan ve Genç Çiftçi Projesi'ndeki kriter yaş olarak belirlenmiş 18-40 yaş aralığındaki genç çiftçiler hedef olarak belirlenmiştir (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2019, Kasım).

Araştırmamızda, genç çiftçilerin çiftçiliğe ve kırsal alanlara hangi anlamları yükledikleri, kültürel değişimlerden nasıl etkilendikleri, çiftçilik faaliyetleri ile ilgili memnuniyet durumları ve gelecek kaygıları, tehditler, riskler ve sosyo-kültürel değişmeyi doğrudan etkileyen kırsal kalkınma uygulamalarıyla etkileşimleri ortaya konmuştur. Araştırmamız öncelikli olarak kırsal alandaki toplumsal etkileşimlere dair bulgular içermesiyle önemlidir. Güney Marmara Bölgesi'nde yaşayan 20 genç çiftçiden, görüşme formu ile elde edilen veriler ve verilerin analiziyle sınırlı olan bu araştırma, metodolojik olarak fenomenoloji yöntemi ile gerçekleşen bir nitel durum çalışmasıdır. Sosyo-kültürel değişimlerin genç çiftçiler üzerindeki etkileri katılımcılardan elde edilen bulgular bağlamında incelenmiş ve çalışmanın sonunda Güney Marmara'da yaşayan genç çiftçiler ile ilgili bir değerlendirme yapılmıştır.

1. Tarım, Çiftçi ve Toplumsal Dönüşümler

İnsanoğlunu modernliğe hazırlayan süreç, tahılın evcilleştirilmesi ve çiftçiliğin benimsenmesi ile birlikte başlamıştır. Bu olay yaklaşık olarak 10 bin yıl önce Yakındoğu'da gerçekleşmiştir (Standage, 2014). Buna karşın insanlık 4 bin yıl öncesinden başlayarak, toprağı sürüp işleme ve sulama gibi bütün temel tarım faaliyetlerini geliştirebilmiştir (Beardworth&Keil, 2011: s. 37). Geçen süreçte tarımsal faaliyetlerin değişime uğramasıyla birlikte insanların sosyal ilişkilerinde de dönüşümler yaşanmış ve her tarımsal üretim yeni bir ilişkilenebilirliği ortaya çıkarmıştır. Değişen dünya düzeni ve tarımsal pratiklerle tarımsal üretime katılımında azalma gibi bazı değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişimler üretim alanı olarak coğrafi şartlara bağlı olan tarım

faaliyetlerinin belirleyiciliğinin yanı sıra yeni ve çok yönlü tarım politikalarının geliştirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Özellikle sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi açısından genç çiftçi nüfusunu kapsayan tarım politikalarının oluşturulması ulusal anlamda önem arz etmektedir. Bütün bu değişimler, bugün üzerinde pek düşünmeden kabullendiğimiz dini ve siyasi yaşam, kültürel ve ekonomik ortamın birçok niteliğini ilk kez meydana getiren toplumsal örgütlenmelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Standage, 2014).

İnsanoğlu, toprağı işleyerek ve hayvansal ürün üretimi için faaliyette bulunarak beslenme ve giyinme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Tarımsal faaliyetlerin yaygınlaşmasıyla birlikte toprağına bağlılık artmış ve toplumsal yaşama geçiş süreci hızlanmıştır. Bu sürecin, başlangıcında bireyin, toplum ve çevre ile olan ilişkileri daha belirgin ve açıkken, teknolojik gelişme, küreselleşme, toplumsal ve bireysel isteklerin farklılaşması ile sürecin yoğunlaşması sonucunda ilişkiler karmaşıklaşmıştır. Dolayısıyla başlangıçta, insanlığın beslenmesi gibi temel bir işleve sahip olan tarımsal faaliyetler, zamanla sanayileşmenin finansmanı, çevrenin korunması, uluslararası ticarete konu olma ve kırsal yaşamın yaşanabilirliğini ve refahının artırılması gibi işlevlere de sahip olmuştur. Bugün için tarım, biyolojik, ekonomik, çevresel, sosyal ve politik yönleri olan bütünsel ve çok boyutlu bir yapıdır (Mollavelioğlu, 2009: s. 40).

2. Köy, Tarım, Çiftçi ve Sosyoloji

Sosyoloji, insanın toplumsal yaşamının, insan ve toplumların bilimsel incelenmesidir (Giddens, 2012). Tarımsal faaliyetlerin başlaması ile kentler gibi iş bölümünün yoğun olduğu, etkileşimle dönüşümün mümkünleştiği yerlerde bazı girift sosyal ilişkiler ortaya çıkmıştır (Sunar, 2010). Günümüzde kırsal alanlar, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak şehir yerleşimleri dışında kalan, gelişimlerden yeterince yararlanamayan, insanların geçimlerini genellikle tarım, hayvancılık ve ormancılık ile sağladığı ve genellikle gelir durumlarının düşük olduğu alanlar olarak tarif edilir (Işıkkı, 2017). 24 Mart 2018 tarihli Resmi Gazete’de (RG) ise kırsal alan: “Nüfusu yirmi binden az olan yerleşim birimleri ve 12.11.2012 tarihli ve 6360 sayılı *On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*’un yürürlüğe girmesinden önce tüzel kişiliği olan ve nüfusu yirmi binden az olan yerleşim birimleri” olarak tanımlanmıştır (RG, 24.03.2018). Kır ya da dilimize yerleştiği biçimiyle köy sosyolojisi olarak bahsedildiğinde akıllarda ortak bir algı söz konusudur. Bu algı, çoğunlukla tarımla uğraşan bir topluluğun resmidir ki tarımla uğraşan bu topluluk resmi kısmen doğrudur. Fakat tarımla uğraşma olgusunun yanı sıra söz konusu topluluğun sosyal yaşamı ve sosyal yapısı

da bu algıyı tamamlamaktadır. Sosyoloji genel bir yaklaşımın yanı sıra alt disiplinler anlamında da kırsal alana yaklaşır. Bu anlamda üretim, dağıtım ve değişim olguları ile birlikte ekonomik yapı da devreye girmektedir (Demirel, 2018).

3. Türkiye’de Köy, Tarım, Çiftçi ve Sosyoloji

Tarım, insanlık yaşamının başladığı dönemden günümüzde geldiğimiz noktaya kadar gelişmenin her aşamasında katkı sağlayan ve temel bir sektördür (Kan, 2019). Günümüzde dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de köylü ve çiftçi kavramları tartışma konusu olmaya başlamıştır (Karakuş, 2019). Serdar Nerse çalışmasında, köy sosyolojisi alanında çoğunlukla ele alınan konular Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren köyün kalkındırılması, köy iktisadiyatı, kırsal yapı ve değişim problemleri ağırlıkta olduğunu ve bu yaygın çerçevede ülkenin kurtarılmasının köyün kurtarılması ile olabileceğini işaret ederek uzun yıllar boyunca Türk sosyolojisine hakim olduğunu belirterek, köy ve kır kavramlarının aynı olmadığını; kır kavramı daha genel bir kavram olup, köy ve köy altı yerleşim birimleri ile beraber belde/kasaba gibi birimleri de kapsar ve köye göre kentle daha fazla etkileşimde, kırsal/kentsel etkileşime daha açık olduğunu ifade eder (Nerse, 2014: s. 167).

Türkiye’de kır sosyolojisi alan araştırmaları genel olarak 1930’larda başlar. Yine aynı dönemlerde Türk edebiyatı da İstanbul dışına çıkmaya başlamış ve köy romantizmini konu alan eserler ortaya çıkmıştır. Bu edebi yönelişin yanı sıra siyasi olarak da kırsal ele alınmaya başlamış ve genel politikaya “köycülük” adı verilmiştir (Arslan, 2019). Sosyal bilimler, siyaset ve edebiyatın yakın dönemlerde kırsala yönelmiş olmaları köyü göz ardı ederek yapılan çalışmaların tam anlamıyla sistematiğinin oturmayacağını anlaşılmış olması olarak yorumlanabilir.

Türkiye’de gerçekleştirilen ilk kır sosyolojisi alan araştırması Mehmet Ali Şevki’nin Kurna Köyü incelemesidir. Doğrudan kır sosyolojisi alanında eserler vermemelerine rağmen Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin de “köy” ve “köylülük” üzerine düşünmüşlerdir. Prens Sabahattin’den etkilenmekle birlikte Mehmet Ali Şevki, sadece istatistiki verilerle bir alanı anlamının yeterli olmayacağını ve kırsal alanın anlaşılmasında aynı örnekler dizinden alınan olgular üzerine akıl yürüterek yani monografi yöntemini kullanarak çalışmalar yapmanın daha açıklayıcı verilere ulaşmada faydalı olacağını belirtir (Arslan, 2019). Kır çalışmaları üç dönem olarak incelenmektedir: ilk olarak 1870-1914 arasındaki serbest ticaret dönemi, ikinci olarak ilk dönemin devamında olan ve 1970’lere kadar süren devlet korunması altındaki dönem ve son

olarak üçüncüsü küresel ölçekli tarım-gıda şirketlerinin etkisi altındaki dönemdir. Son dönemin etkilerinin bugün halen devam ettiğini görmek mümkündür (Arslan, 2019).

1980'lerin sonlarına doğru sosyoloji ve tarım ekonomisinin politik tartışmaları dramatik bir dönüşüm yaşamıştır. 1980'lerde paradigma değişikliği yaşanmış ve kendisini kırsal alanda da göstermiştir. Bu bağlamda, kırsal kalkınmada yabancı teknolojiler, ulusal düzeydeki diğer politikalar ile birlikte karakterize edilmiş yukarıdan aşağı kalkınma anlayışının yerine, katılımcı yaklaşım olarak adlandırılan aşağıdan yukarı yaklaşımları ağırlık kazanmaya başlamıştır (Akçayöz, 2013: s.22). Bu katılımcı yaklaşımlar ile tek ürün yetiştirme sistemine alışmış olan köylünün hangi bölgenin köylüsü olduğu önem kazanmıştır. Çünkü verimin düşük olduğu bölgelerde tek ürün yetiştirmek veya büyük işletmelerde ücretli tarım işçisi olarak çalışmak ekonomik açıdan sürdürülebilir olmadığından bu tür coğrafya kaynaklı sosyo-ekonomik değişkenler yeni politikalar izlenmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda disiplinler arası çalışmaların birçok alanda yaygınlaştığı 2000'ler döneminde tarımın da bu şekilde değerlendirilmesi ve birden fazla çalışma alanı tarafından araştırılması gerekmektedir. Çoklu ticari unsurların kırsaldaki etkilerine maruz kalan tarımsal üretimde, sadece gıdanın gerekliliği açısından değil, süreçlerin yorumlanması açısından da yeni bir "tarım çalışmaları" alanına ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye sosyal bilimlerinde, 1990'lara kadar "tarım sorunu" ve kırsalın dönüşümü araştırma gündemlerinin bir parçası olarak kalsa da sonrasında köy çalışmaları önemini kaybetti. Ulusal kalkınma fikrinin sona ermesi ve Türkiye ekonomisinin yeniden yapılanmasının gerekliliği, dikkatleri kırsal kesimlerden neredeyse tümüyle kenti odak noktası olarak alan yeni araştırma alanlarına kaydirdi (Keyder & Yenal, 2013: s. 9). Bu bağlamda kırsal alan çalışmalarının sosyal bilimlerin gündeminden çıkmasının dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de aynı dönemlerde gerçekleştiği görülür.

1950'li yıllarda tarımda teknolojinin yaygınlaşması ile kent merkezlerinde olduğu gibi kırsalda da yaygınlaşan kapitalist süreçler, Türkiye çiftçiliğinin aile işletmeleri boyutunda yürütülüyor olması sebebiyle kökten dönüştürücü bir etkiye neden olmamıştır. Özbay'a (2015) göre, ilk olarak kentsel kesimde gelişen sanayileşme ve kapitalistleşme süreçleri tarımsal üretime yansıdığı anda kırsaldaki ailede yaratacağı etkilerin derecesini belirlemek açısından kent ailesi ile farklılıklar yaratabilir. Bu nedenle ülke şartlarından etkilenen aile yapısının değişimi durumu kırsal kesimler olarak incelendiğinde, İngiltere ve Fransa'da farklı biçim ve derecelerde gerçekleşmiştir. 19. yüzyıl iktisat okulları tarafından benimsenen kapitalistleşme sürecinin "köylülüğün tasfiyesi"ni zorunlu kılacağı görüşü 20. yüzyıl boyunca tam olarak gerçekleşmedi. Dönemin yaygın görüşü

olan mülksüzleşen köylünün kentlere göçmesi ve geride kalanların da kiracı kapitalistlerin çalıştıracağı büyük işletmelerde işçi olması beklentisi Türkiye gibi aile işletmelerinin yaygın olduğu ülkelerde kökten bir değişime sebep olmamıştır (Özbay, 2015). Bunun sebebi olarak kapitalist anlayışa tam uymayan aile işletmesi kendisini çoğunlukla dönüştürerek verimli ve ileri teknolojiye üretime ayak uydurmaya çalışmıştır. Bu haliyle aile işletmeleri de kapitalistleşme sürecine genel anlamda katkı sağlar.

1950'lerden önceki Türkiye kırsal aile yapısının genel olarak ilkel metotlarla ve geçimlik üretim modelleriyle var olduğu, bu durumun da az gelişmişliği pekiştirdiği düşünülebilir. Özbay'a (2015) göre böyle bir yapı içerisinde ise genel olarak ataerkil aile yapısının egemen olduğu kabul edilmektedir. Bu durumun Türkiye genelinde tümüyle kapalı bir köy ekonomisini var ettiğini düşünmek hatalı olabilir. 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Ege ve Akdeniz bölgelerinde pazar için üretim yapma modelleri gelişmeye başlamış yine aynı bölgelerde sayıları az olsa da dış pazara üretim yapan ve bu üretim alanlarında ücretli köylü işçi çalıştıran işletmelerin varlığı belirtilmektedir. Buradan hareketle Cumhuriyet öncesi dönemde Türk tarımının tam anlamıyla kapalı bir ticari özellik sergilemediği, aile işletmelerinin yanında bugünkü anlamıyla ihracatı mümkün kılan tarımsal unsurların da var olduğu düşünülebilir. Bunun yanı sıra Tabak (1998), küçük aile işletmelerinin kendini Osmanlı tarım süreçlerinde sürekli yeniden var etmelerinin yeterince araştırılmadığını ve devlet koruması altında olmalarıyla ayanlar tarafından kendi çıkarları için korunmaları durumunun yeterince açıklayıcı olmadığını, bu çoklu düzlemde derinlemesine araştırılması gerektiğini savunur. Osmanlı Devleti'ndeki kırsal kalkınma planları da bazı değişimler geçirmiş ve bu değişimlerin ilklerinden biri de 1858 tarihli *Arazi Kanunnamesi* ile olmuştur (Nerse, 2014).

Keyder'e (1998) göre, Osmanlı'da tek ürün etrafında birleşerek ihracata üretim yapan bir toprak ve üretici birliği yoktu. Bunu ihracat içinde en büyük payı ancak sekizde bir olabilen tarım ürünü popülasyonundan anlayabiliriz. Ancak merkezi otoritenin yanı sıra kendi çıkarlarının da farkında olan bir ayan gurubu 18. Yüzyılda ortaya çıkmaya başladı ve büyük alanları merkezi otorite kontrolü altında kendi çıkarları için kullanmaya başladı. İnalçık'a (1998) göre, Osmanlı'da devlet sipahiler ve kadılar aracılığıyla toprağın ilk baştaki devlete ait olan statüsünün değiştirilmesini engelliyor ve üçüncü şahıs olan toprağı işleten ile devlet arasında sipahileri kontrol mekanizması olarak kullanıyordu. Bu sayede toprağın özel mülk haline getirilmesini engellediği gibi reyanın da köleleştirilmesini engellemiş oluyordu. Fakat sıkça ortaya çıkan devletin borçlanmaları ve otorite zaafı bu durumun sürekliliğini bozuyordu. Tabak'a (1998) göre

Osmanlı tarımının değişme süreçlerinde Makedonya ovası ve Batı Anadolu platosunun öncülük ettiğini, Suriye’de idari olarak uygulanan karmaşık tarımsal faaliyetlerden farklı olarak bu iki bölgenin değişimde büyük rol oynadığını vurgulamaktadır. Araştırmamızın uygulandığı Güney Marmara Bölgesi’nin Batı Anadolu’da bulunması sebebiyle tarımsal yapıların Cumhuriyet öncesi dönemde de bölgedeki değişmelerin etkisini yaşadığını göstermektedir.

Arslan (2019), Osmanlı dönemindeki köyleri Balıkesir örneğinde işlediği çalışmasında, Güney Marmara Bölgesi’nde bir yerin köy olarak tanımlanabilmesi için mera ve tarım arazileriyle çevrelenen belli bir hane sayısının yaşıyor olmasının belirleyiciliğinin dışında o yerin resmi kayıtlarının alındığı defterlerde sürekli olarak geçiyor olması olarak açıklamıştır. Tekrarlı olarak vergi ve diğer kamu işlerinin tutulduğu resmi defterlerde varlığını sürdüren köyleri “köy yerleşkesi” olarak tanımlamıştır. Köyün Osmanlı dönemi içinde yerleşke süresi olarak tanımlanmasında ise çoğu zaman yerleşke sınırları içerisinde kalan bir evliya mezarının olmuş olmasını o yerin tarihinin süresini verdiğini ve uzun süredir varlığını devam ettirdiği anlamına geldiğini söylemektedir. Burada dini ritüellerin toplulukların yaşam alanının belirlenmesinde etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Etrafı bağlarla çevrili bir ovada yer alan Balıkesir’ de ihracat ithalattan daha fazla ve çok çeşitli tarımsal üretimin yapıldığı bir bölgeydi. Bu dönemlerde Rusya ve İngiltere gibi ülkelere bölgeden zeytinyağı ihracatı yapılıyordu. Öyle ki dönemin Karesi Sancağı olan 1867 yılı Balıkesir’inde üretilen zeytinyağı Paris Uluslararası Fuarı’nda altın madalya kazandı (Akarslan, 1998). Habertürk Gazetesi’nin 22.05.2018 tarihli internet gazetesi haberinde Ayvalık zeytinyağının Amerika ve Japonya’da yapılan uluslararası yarışmalarda ikincilik ödülü aldığı paylaşıldı (Habertürk, 2020, 29 Şubat). 151 yıl sonra aynı ürünün uluslar arası yarışmalarda ödül almış olması Balıkesir yöresindeki tarımsal faaliyetlerin bazı ürünlerde kalitesini koruyarak devam ettiği ya da dünya genelindeki aynı ürün için uygulanan üretim eksenlerinde rekabetini koruyabildiği olarak yorumlanabilir. Bu durum bölgenin sosyo-ekonomik hayatında tarımın önemli bir yerinin olduğunu ve bunun günümüzde de devam ettiğini düşündürmektedir.

Tarımsal ürün üretiminin çeşitliliği anlamında Türkiye stratejik olarak önemli olmasının yanında bu üretim alanlarının korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Ancak bu sayede kültürel çeşitliliğin devamı sağlanabilecektir. Çok kültürlü bir yapıya sahip olan Anadolu’nun bu kültürel zenginlikleri coğrafi özelliklere uyum sağlayan ve doğayla kurduğu ilişkiyi dönüştürerek ürün üretimine yansıtmanın yanında kültür üretimine de katkı sunmuştur. Korunmayan ve sürdürülebilirliği sağlanmayan her alanın, aynı zamanda kültürel değerlerin de

ürün çeşitliğinin azalması gibi giderek yok oluşuna ya da zorunlu sosyo-kültürel değişmelere sebep olacağını düşündürmektedir.

4. Sosyo-Kültürel Değişme ve Genç Çiftçi

Sosyo-kültürel değişme, siyasi, kültürel, ekonomik ve ahlaki alanlarda fikirler ve algılarda geniş anlamda bir değişmedir (Ata, 2017). Koytak, Max Weber'in 1919'da *Meslek Olarak Bilim* isimli çalışmasında: tamamlanıp insanlığa sunulmuş bir bilimsel eserden beklenen, artık yeni sorulara hizmet etmesidir. Çünkü her bilimsel eser, aşılacak ve arkada bırakılmak içindir şeklinde iletir (Koytak, 2012). Bu söz birikerek ilerleme ve değişimle yeni planlar kurgulama aşamasında önemlidir. Çünkü yapılan her çalışmanın sorunsalı hemen her seferinde değişime uğramaktadır. Bunu bilimsel olarak yapılan kırsal alan çalışmaları için de düşünmemiz gerekir. Değişen dünya düzeni ve internet çağı ile birlikte kırsal alan da teknolojik, sosyal ve kültürel olarak değişime uğramaktadır. Bu yüzden yapılacak kırsal alan çalışmalarının da bu değişime ayak uydurur nitelikte fakat geçmişten getirdiği verilerle birlikte ilerlemesi gerekir.

Türkiye'de kentsel alanların yanında kırsal alanlar da çok boyutlu değişim süreçleri içindedir (Şenol&Altuntek, 2017: s. 201). Karpat (2003), Türkiye'deki göç ve kentleşme ile ilgili sosyo-kültürel değişmelerin başka toplumların toplumsal deneyimlerinden çok mahalli koşulların ve yerel kültürlerin değerleri ışığında görmenin önemli olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında Gündüz (2005), gittikçe sıkışan ve küçülen dünyada insanların etrafında örülen duvarların kalkmaya başladığını, yerel değerlerin yerini genel ve evrensel değerlere bıraktığını ifade etmektedir. Bu durumda yerel kültürel değerlerin kendi özerklikleri içerisinde değerlendirilerek evrensel olarak yorumlanmaları değişmelerin anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

Değişim, görece özerk olan kırsal alanlarda daha belirginleşmektedir. Genel bir çevreyle anlamlandırılmış olan kırsal alan özerk olmaları haliyle ikincil bir öznel anlamlandırmaya girmektedir. Toplumsal yapılar durağan değildirler ve bu nedenle aynı ortak deneyimleri paylaşıyor olsalar da aynı alan içinde mücadele etmekte olan eyleyicilerin stratejileri birbirinden farklı olacaktır (Şenol&Altuntek, 2017: s. 205). Bu sebeple kırsaldaki sosyo-ekonomik eylem planlarının hak dağılımı konusunda kapsayıcı olması gerekirken bölgesel olarak niteleyici de olması gerekir. Bu sebeple Güney Marmara Kalkınma Ajansı gibi kuruluşların yerel çalışmaları önem arz etmektedir.

5. Araştırmanın Yöntemi ve Evreni

Bu çalışma, Güney Marmara genç çiftçilerin, sosyo-kültürel değişimlerden nasıl etkilendiği ve bu etkileşimlere yükledikleri anlamları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmamız sembolik etkileşim ve fenomenoloji kuramının çerçevesinde mikro ölçekli bir inceleme alanına sahiptir. Semboller, simgeler ve fenomenoloji kuramı arasında bir bağ vardır. Simgesel algının önemli bir ayrıntısı da semboller ve simgelerdir. Bunlar birey için anlamı olan öğrenilmiş uyarıcılar olup soyut bir özelliğe sahiptirler. Kültür ile aralarında yakın bir ilişki vardır. Çünkü anlamlar, semboller ve simgelerle aktarıldığında, bireyin dahil olduğu toplumun ortak değerlerini ve kültürlerini de yansıtmaktadırlar (Solak,2017). Sembolik etkileşimcilik, insan eyleminin her zaman aktörün karşılaştığı bir durum içinde meydana geldiği ve aktörün bu durumu yorumlayarak aktarması temelinde eylemde bulunmasıdır (Morva,2017). Öte yandan, fenomenolojik araştırmaların başlangıcı kişisel tecrübelerdir. Bu gibi araştırmalarda ilksel ve öznel deneyimler ile bilgi elde edilmektedir. Araştırmanın katılımcılarını ise bu türden tecrübeleri deneyimlemiş ya da deneyimlemekte olan bireyler oluşturmaktadır. Fenomenolojik araştırmalarda en temel veri toplama araçları görüşmelerdir.

Bu araştırmanın modeli, Güney Marmara genç çiftçilerinin çiftçiliğe hangi anlamları yüklediğinin ve bu anlamlarla kendi hayatını nasıl dönüştürdüğünün, devlet politikaları ve sosyo-kültürel değişmeden nasıl etkilendiğinin, devam etmekte olan çiftçilik pratikleri ile sosyal ilişkilerine nasıl yön verdiğinin ve gündelik yaşam içinde çiftçiliğin geleceğine dair neler düşündüğünün incelenmesine ve analiz edilmesine dair nitel araştırma modelinde bir durum çalışmasıdır.

Bu araştırmanın evreni, Güney Marmara Bölgesi'nde yaşayarak çiftçilik deneyimlerini sürdüren kadın ve erkek bireylerden oluşmaktadır. Örneklem grubunu 10 kadın genç çiftçi ile 10 erkek genç çiftçi olmak üzere toplam 20 birey oluşturmaktadır. Tüm genç çiftçilerle; yaşları, kaç yıldır çiftçilikle uğraştıkları, eğitim durumları, medeni durumları, mesleki eğitimleri ve çiftçiliği seçme ya da seçilme deneyimlerine ilişkin yarı yapılandırılmış bir mülakat formu ile derinlemesine görüşülmüştür.

6. Araştırmanın Bulguları

Sosyo-kültürel değişmelerin Güney Marmara genç çiftçileri üzerindeki etkilerinin incelendiği araştırmamızın bu bölümünde; konuyla ilgili genç çiftçiler ile yapılan görüşmeler

sonucunda elde edilen veriler, görüşme analizleri ile birlikte sunulmuştur. Çalışma esnasında örneklem grubunun yapısını değerlendirmek amacıyla öncelikle demografik sorular sorularak verilere ulaşılmıştır. Sonrasında ise derinlemesine bilgi almak amacıyla oluşturulan görüşme formu uygulanmıştır.

Katılımcıların yaş verilerinde, en küçük değer 19, en büyük değer ise 39 olarak tespit edilmiştir. Genç çiftçi projesindeki projeye katılım yaşı olarak kalkınma planlarına dahil edilen kriter yaş gurubu 18-40 yaş aralığının örneklem grubu içinde dağılım gösterdiği tespit edilmiştir.

Katılımcıların eğitim seviyelerine bakıldığında, ilkokul mezunu 1 kişi, ortaokul mezunu 2 kişi, lise mezunu 9 kişi, ön lisans mezunu 2 kişi, lisans mezunu 6 kişi oldukları görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunu 9 kişi ile lise mezunlarının oluşturduğu tespit edilmiştir. Genç çiftçiler üzerine yapılan diğer illerdeki araştırmalarda da benzer öğrenim durumu verilerinin elde edildiği tespit edilmiştir. Başaranoğlu'nun (2019) çalışmasında Isparta'daki genç çiftçilerin %48.18 oranı ile lise mezunu, Alkan'ın (2019) çalışmasında Antalya'daki genç çiftçilerin %40.2 oranı ile lise mezunu ve Güder'in (2019) çalışmasında da Yalova'daki genç çiftçilerin yoğunlukla diğer eğitim düzeylerine göre ortaokul ve lise mezunu oldukları verisi elde edilmiştir.

... taşınmalı olarak eğitim gören buradaki çocukların çok kez servisi kaçırdıklarına ve o gün okula gitmediklerine şahit oluyorum. Ulaşımın okullara sağlanıyor olması güzel olsa da eğitimin öğrenci tarafından takip edilebilirliğini zorlaştırıyor. Mesela bizim köyde çok olmasa da rakımı yüksek köylerdeki çocuklar hava şartları sebebiyle bazen okula gidemiyorlar...(2 nolu çiftçi).

2 nolu çiftçinin de belirttiği gibi bu genellemelerin yanı sıra çalışma alanımız olan Güney Marmara'daki kırsal okullaşmasının çoğunlukla Türkiye'nin geri kalanında olduğu gibi il ya da ilçe merkezlerine taşınmalı olarak gerçekleştirilmesi ve bunun devlet tarafından ücretsiz olarak karşılanması ilk bakışta eğitimde fırsat eşitliği gibi görünüyorsa da yaşam alanından uzakta eğitim görüyor olmanın hem kırsal alanın öğreticiliğinden gençlerin uzaklaşmasına hem de eğitime ulaşımında mesafelerin odak dağıtıcı etkisi sebebiyle bir sonraki eğitim düzeyine geçişte azalmalara sebep olduğu söylenebilir.

Araştırmamızda katılımcıların mesleki durum dağılımına bakıldığında 9 farklı meslek gurubunda yer aldıkları ve bazı katılımcıların mesleklerini ikili olarak ifade ettikleri görülmektedir. Dağılıma göre katılımcıların meslekleri şöyledir: 6 çoban-çiftçi, 5 çiftçi, 2 çoban ve 2 öğrenci-çoban, 1 ziraat mühendisi-çiftçi, 1 ev kadını-çiftçi, 1 kahveci-çiftçi, 1 muhasebeci-çiftçi, 1 öğretmen-çoban.

Güney Marmara bölgesinde gerçekleşen bu çalışmada olduğu gibi Başaranoğlu'nun (2019) Isparta'daki çalışmasında da genç çiftçilerin % 47.27'sinin çiftçilik dışında başka bir mesleğinin daha olduğu tespit edilmiştir. Bu durumu üç farklı yönden ele alınabilir: İlk olarak ailesi de çiftçilik yapmış olan genç çiftçilerin çiftçiliği bir yaşam biçimi olarak ortaya koymaları ile birlikte bu iş kolunu bir meslek olarak görmemeleri ve bu yüzden yaptıkları işi meslek olarak tanımlamamalarıdır. Özellikle bireysel sigortalanma girişiminin son çeyrek asırda Türkiye genelinde yaygınlaşması ve henüz sigortalı çalışma bilincinin kırsal iş kollarında yeterince gelişmemiş olması da bu algının yaygınlaşmasında büyük rol oynamaktadır. Tarım sigortaları ise düşük emekli maaşı gibi dezavantajları ile çiftçinin beklentilerini karşılamamakta ve gençlerin tarım dışı sektörlerle yönelmesini pekiştirmektedir. İkinci olarak tarımsal üretimin gelir garantisi sunmaması örnek gösterilebilir. Büyük ölçüde coğrafi şartlara bağımlı olan tarım sektörü mevsimsel geçişler ve diğer piyasaya dair etkilerle birlikte kısa veya uzun dönemli üretim modellerini kullanmakta fakat gelirin netliği konusunda üreticiye gerçek bir referans sunmamaktadır. Mevsimlik elde edilen kazanç ile kırsal nüfusa da kentsel nüfus gibi uygulanan temel enerji ve iletişim gideri aylık faturalandırmaların ödenmesi, çocuğu olan genç çiftçilerin çocuklarının kentli çocuklarla rekabet içinde olduğu eğitim giderlerini karşılayabilmesi için yeterli olmadığından ve net bir aylık gelir elde edilmesini zorunlu kıldığından çiftçilerin ikincil bir meslek koluna yönelmelerinin sebeplerinden biri olarak gösterilebilir. Bu ilk iki geleneksel ve ekonomik sebeplerden sonra üçüncü olarak ülkemiz genelindeki mevcut kültürel yapının çiftçilik mesleğine olan bakış açısı gösterilebilir. Kurnaz'ın (2019) Samsun ilindeki çalışmasında genç çiftçilerin, ekonomik gelir, yaşam kalitesi ve sosyal statü açısından çiftçiliği meslek olarak cazip görmedikleri için kendilerini çiftçi olarak ifade etmek istemedikleri verisine ulaşılmıştır. Genel söylemde Atatürk'ün "köylü milletin efendisidir" sözünün halk arasında ve medyada yaygın olarak yer aldığı görülmektedir. Fakat gerek medyanın reklamlar ve diğer ürünleri ile kente dair olanı özendirilmesi gerekse sözün içinde geçen "köylü"nü kendi motivasyonunu köy dışında yer almanın daha konforlu olacağından alması, çiftçiliğin bir meslek olarak telaffuzunu zorlaştırdığı gibi tek başına yeterli görülüp alanında profesyonelleşmeyi engellediği düşünülebilir.

Katılımcıların medeni durumlarına dair verilere bakıldığında ise, 5 kişi bekar, 12 kişi evli ve 3'ü ise boşanmıştır. Katılımcılar genel olarak evlilik üzerine fikir belirtirlerken kırsalda evlenmenin zorluklarına odaklanmış, az yoğunlukta olarak sonradan eşi ile birlikte kırsalda yaşamayı seçenler ise kırsalda olmanın avantajlarından bahsetmişlerdir. Eşi ile birlikte kırsal alanda faaliyet göstermeye sonradan başlayan genç çiftçilerin evlilik olgusunu açıklarken eşinin desteğini almanın önemine yoğunlaştıkları tespit edilmekle birlikte genel olarak dezavantajlı grup

olarak adlandırabileceğimiz “genç olmak” ve “çiftçi olmak” durumlarında en büyük sosyal desteği kök ailelerinden ziyade eşlerinden aldıkları görülmektedir. “Sosyal yalnızlık” vurgusunun ise en çok evlilik ile çiftçilik bağlantısı hakkındaki görüşme bölümlerinde ortaya çıktığı verisi elde edilmiştir.

Evli veya bekar olmak üzere genç çiftçilerin bazıları kırsalda çokça yaygın olan “Çobana kız vermezler” söylemine atıfta bulunarak ve daha çok nüktedan ifadelerle duruma açıklık getirmeye çalışmışlardır. Kırsalda “evlilik” olgusu gibi “duygu” temelli toplumun genelini ilgilendiren durumlar hakkında bahsederken çokça nükteye ve yaygın deyişlere başvurulduğu gözlenmiştir. Katılımcılardan elde edilen genel verilere göre, kırsal alanlar dışındaki iş kollarına özellikle genç kırsal erkeklerinin yöneliminin evlilik ve kendi çekirdek ailesini kurma kaygısıyla gerçekleştirildiği bilgisine ulaşılmıştır. Evlilik gibi boşanma konusuna da değinen genç çiftçiler, kırsalda gerçekleşen boşanmaların eşler arasında “Çiftçilik gelirlerinin yetersizliği”, “Çocuklarının eğitim ve gelecek planları üzerine ortak bir karara varamamaları” ve emek yoğun olarak yürütülen çiftçilik faaliyetlerinden ziyade “Daha kolay” gelir elde etme beklentisiyle kent merkezlerine göçme veya kırsalda kalma üzerine anlaşılamamalarına vurgu yapmışlardır.

Genç çiftçiler içinde özellikle çiftçiliğe başlamadan önce kent yaşamı deneyimi olanlar, çiftçilik faaliyetlerinin yürütüldüğü alanlarda sosyal ve kültürel faaliyetlerin kısıtlılığına vurgu yaparken kırsal sosyalleşmelerinin kooperatifler ve tarım festivalleri gibi yaptıkları iş bağlantıları ile sınırlı kaldığına ve kültürel faaliyetlerin genel olarak “Satın alınması gereken bir durum” olduğuna vurgu yapmışlardır. Kültürel organizasyonların daha çok kent merkezlerinde yürütülüyor olmasından ve yaptıkları işin çalışma saati açısından genellikle günün tamamına yayılmasından kaynaklı sinema, tiyatro ve konser gibi faaliyetlere sınırlı zamanlarda katılabildiklerini, sosyalleşmelerini daha çok yine çiftçilik faaliyetleri bağlantılı olarak eşleri ve çocukları ile bireysel etkinlikler yaratarak gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanında hayatının çoğunluğunda kırsalda yaşamış ve aktif olarak çiftçilik yapan genç çiftçiler ise sosyal ve kültürel faaliyet ayırımına çok vurgu yapmadan yereldeki bayram ve düğün kutlamaları gibi etkinlikler ile birbirleriyle iletişim halinde kaldıklarını ifade etmişlerdir. Benzer coğrafi alanları ve iş kolunu paylaşan yakın yaşlardaki genç çiftçilerin sosyal ve kültürel içeriklere bu şekilde yaklaşmış olmaları kültürel olanın içselleştirmesinde sadece aynı zaman ve benzer mekanların kullanılmasının yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durumun bireylerin çocukluk ve gençlik dönemlerini kent merkezleri veya kırsal alanlarda geçirmiş olmalarına göre değişkenlik gösterdiği söylenebilir.

Genç çiftçilerin çiftçiliği tercih etmelerindeki etkenleri değerlendirdiğimizde, üretim modelleri benzeşse dahi farklı motivasyonlarla tarımsal üretime dahil oldukları görülmektedir. Ekonomik gelecek kaygısının üretim modelini belirleyen baskın tercih olmasının yanında sosyal ve kültürel yaşam tercihleri de ön plana çıkmaktadır. Daha minimal sosyal yaşamlar tercih etmelerinin yanı sıra geniş coğrafi alanlara sahip bir üretim modelini benimsemiş olmaları ekonomik üretim modellerinin kişisel tercihlerden de etkilendiğini ortaya koymaktadır. “...ben seçtim diyorum fakat aslında seçmiş de sayılmayız. Çünkü eğer kaliteli yaşamak ve çocuklarımı sağlıklı büyütmek istiyorsam Bursa’da bana bu hayatın verilmeyeceğini anladım. Yani aslında çok da seçilmiş sayılmaz. Bir zorunluluktan diyebiliriz...” (10 nolu çiftçi).

Yukarıdaki çiftçinin soruya verdiği cevapta yaşam alanı ve meslek tercihlerinin “kaliteli yaşam” ve “sağlık” vurgularıyla ön plana çıktığını görmekteyiz. Sonradan meslek olarak seçilen çiftçiliğin kök aileden gelen çiftçilik uğraşından farklı olarak hayat akışı içinde ortaya çıkan gereksinimler ve bu gereksinimlerin mevcut yaşam koşullarında sağlanamamasından dolayı seçildiğini ortaya koymaktadır. Çiftçilik faaliyetlerine “sağlık” ve “kalite” vurgusu yapılarak pozitif bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir. Bu konuda çiftçilerden birinin ifadesi şöyledir: “...hayvanları seviyorum en başta. Aslında vegan olmayı düşünüyorum fakat henüz vejetaryenim...” (5 nolu çiftçi).

Yemek yeme tercihlerinin de çiftçiliği meslek olarak seçme üzerinde etkili olduğunu görmekteyiz. Kırsal alanda hayvan ve bitkilerin gıda olarak birbirlerinden çok fazla ayrılmadıkları görünür olsa da tüketim tercihlerine göre üretim modellemelerini mümkün kılan bir meslek olduğu düşünülebilir. Bu haliyle tarımsal üretimin kişisel yemek yeme tercihlerinin uygulanmasında ve pekiştirilmesinde kolaylaştırıcı etkisinin olduğu söylenebilir. Bir çiftçinin ifadesi şu şekildedir: “...kendi yetiştirdiğini yemek büyük zevk...”(13 nolu çiftçi).

Modern dünyanın getirileri ve tüketim alışkanlıkları ile birlikte yediği yemeğe yabancılaşan 21. yüzyıl kentli bireylerinden belli ölçülerde farklılaşan kırsaldaki bireyler, ürettiği gıdayı yemeğe dönüştürebilme ve yediğini tanımak açısından diğer meslek kollarından ve kentli bireylerden farklılaşmaktadır. Çiftçiliğin bir meslek olarak bu açıdan mesleki doyuma ulaşma fırsatını sunduğu düşünülebilir. Aşağıdaki ifade bu düşünceyi desteklemektedir: “...sekiz yıl özel sektörde çalışarak şehirde yaşadık ama eşimi ikna etmem biraz zaman aldı. Bana kalsa köyde üniversite olsa onu bile burada okurdum ama işte üniversite eğitimi evlilik falan derken kaldık şehirde...” (11 nolu çiftçi).

Araştırmamızda yer alan genç çiftçilerin tekrar bu üretim alanına girmeden önce çiftçiliğe ara vermelerinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Eğitime devam etmenin kırsalda mümkün

olmaması, evlilik ile aile olma bilincinin ortak karar verme mekanizmalarını etkilemesi buna örnek olarak gösterilebilir. Çiftçilerden birinin bu konudaki ifadesi şöyledir:“...seçmedim ki ben zaten hep buradaydım. Sadece gitmedim. Dedemin sürüsü tam 60 yaşında. Kardeşlerimin hepsi şehre gittiğinde bazen düşündüm ama kıyamadım hayvanları satıp gitmeye...” (15 nolu çiftçi).

Meslek olarak çiftçiliği seçmede etkili olan diğer bir durum ise üretim alanındaki bazı kısımlara gösterilen duygusal bağlılıktır. Özellikle hayvancılıkta süregelen soy takibi ve aile işletmeleri arasındaki hayvan ırkı rekabetleri en iyi olanın üretilmesini amaçladığından üretimin kalitesini arttırmakta ve bu bağlılığı devam ettiren genç çiftçiler uzun süreler içerisinde ortaya çıkan hayvan soylarını devam ettirmede ortaya koydukları iddia ile mesleğe olan bağlılıklarını açıklamaktadırlar. Burada geleneksel olanın ekonomik olana dönüştüğünü düşünebiliriz. Hayvancılık üretimindeki soy takibi geleneksel yapıdan itici güç alıyor olsa da nihayetinde ekonomik gelire dönüşmektedir. Aynı zamanda bu şekilde ekonomik sürdürülebilirliğin bir kolu olarak geleneksel olana bağlılığın da etkisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu örnek üzerine düşünecek olursak giderek çoğalan dünya nüfusu kaynaklı endüstriyel tarıma yönelişle birlikte daha fazla ürünü daha az zamanda ve mekanda elde etme girişimi olan intansif tarımın tek başına sürdürülebilirliği sağlamayacağı ekstansif olan geleneksel metotlara da ihtiyaç olduğu düşünülebilir. Son yıllarda tarım piyasasının ortaya koyduğu tarım fuarlarında, hayvan güzellik yarışmalarının yapılması ve en iyilerin ödüllendirilmesi bu konuda pozitif yönlü bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Örneğin çiftçilerden birinin ifadesi “...daha iyi yapabileceğim bir iş olduğunu düşünmüyorum...” şeklindedir (3 nolu çiftçi).

Güney Marmara genç çiftçileri sosyal ve ekonomik hayatlarını çevreleyen çiftçiliğin dışına çıkmak istemediklerini ve farklı alanlarda eğitimler almayanlarında mecburiyet nedeniyle çiftçiliğe yöneldiklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanında bu yaklaşımda olan genç çiftçilerin bu durumu bir konfor alanı olarak da gördükleri ve en nihayetinde tarım sektörünün gıda ihtiyacı sebebiyle kötü durumda olsa da devam edeceğinden kaynaklı işsiz kalma durumlarının ortaya çıkmayacağını düşündükleri tespit edilmiştir. Bu konuda çiftçilerden biri şu şekilde beyanda bulunmuştur: “... ziraat mühendisliği okuduğum için daha çok laboratuvar işleri yaparım diye düşünüyorum ama zamanla alanda çalıştıkça çiftçiliği bilerek yapmanın daha avantajlı olduğunu fark ettim...” (2 nolu çiftçi).

Başaranoğlu'nun (2019) Isparta'daki çalışmasında, genç çiftçilere göre kırsal alanın en önemli avantajı, %30.00 oranı ile bireylere geçim kaynağı yaratması olmuştur. Diğer avantajlara bakıldığında ise; %23.64 oranı ile kırsal alanların huzurlu ve sakin olması, %20.91 oranı ile kırsal

alanlarda gelenek, görenek ve alışkanlıkların olması, %13.64 oranı ile doğal yaşam fırsatı olması, %9.09 oranı ile temiz havanın olması %2.73 oranı ile akraba ilişkilerinin iyi olması verileri elde edilmiştir. Bu çalışmada ise katılımcıların çoğunluğu çiftçiliği kendi istekleri doğrultusunda seçtiklerini belirtmişlerdir. Farklı süreçler yaşıyor olsalar da doğaya yakın olmak ve kaliteli bir yaşam arzusunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bunun yanında tarımı temel üretim sektörü olarak görmeleriyle ekonomik kazanç beklentileri, alan ile ilgili eğitim süreçlerine dahil olmaları ve kök ailelerinin de çiftçi olması bu karar verme sürecini etkilemiştir. Isparta ilinde yapılan çalışma ile Balıkesir ve Çanakkale illerini kapsayan Güney Marmara bölgesindeki bizim çalışmamızda genç çiftçilerin çiftçiliği bir meslek olarak seçmelerinde benzer motivasyonlara sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu haliyle bölgeler farklı olsa da benzer beklentilerin ortaya çıktığı ve Türkiye genelinde ortaya çıkan tarım sektörü güncel durumlarının genç çiftçileri etkileyerek motivasyon kaynaklarında belirleyici olduğu düşünülebilir.

Her birey bilinçli veya bilinç dışı olarak yaşadığı çevreye anlamlar yüklemekte ve kendisini hem doğal hem sosyal hayat karşısında bir yere konumlandırmaktadır. Seçimlerimizin yaşam alanlarımızı etkilediği gibi yaşam alanlarımız da bireyler olarak karar verme ve seçme aşamasında bizleri etkiler. Gündelik hayattaki tutum ve tercihlerimiz bu anlamlandırmalar dolayısıyla şekillenmektedir. Bir çiftçinin ifadesi şöyledir: “...en başta bahçemi ben düzenliyorum...” (1 nolu çiftçi).

Bireyler olarak kendi öznel var oluşumuzu gerçekleştirirken üretkenlikten çokça besleniriz. Yaşam alanı olarak bir mekanın üretimi ise hem üretim faaliyetine duyduğumuz ihtiyacı hem de bireysel tercihlerle var edilen gündelik mekanların oluşumunu mümkün kılar. “Bahçeyi düzenlemek” tek başına sadece bahçeyi gerektiği gibi düzenlemek olarak karşımıza çıkabileceği gibi kişinin yaşam alanı düzenleme tercihi, estetik algısı, gıda üretim şekli hakkında da bilgiler içerebilir. Buradaki “bahçe”nin bizlere aynı zamanda bu algılama ve uygulama biçimlerinin de bir “arka” bahçesini sunduğunu düşünebiliriz. Bu görünür olan veya sadece duyumsanan algılar, son kertede bir varoluş ortaya koymaktadır. Çiftçilerin bu konudaki ifadeleri şöyledir: “...kendimi burada var edebiliyorum...” (6 nolu çiftçi). “...ben biraz buraya bağlıyım çünkü ailemin neredeyse tamamı burada yaşıyor. Galiba böyle olmasa burada kalmaz başka bir yere giderdim...” (14 nolu çiftçi).

Türkiye genelinde tarımsal üretimin uzun yıllar boyunca çoğunlukla aile işletmeleri boyutunda devam ettiği bilinmektedir. Bu durum son yıllarda endüstriyel üretime dönüşmeye başlamış ve Güney Marmara Bölgesi de bunun en yaygın görüldüğü yerlerden biri olmuştur. Buna

rağmen aile işletmeleri varlığını neredeyse tüm tarımsal üretim sahalarında devam ettirmektedir. Küçük veya büyük çaplı aile işletmelerinin gelirin garanti olmamasından dolayı dezavantajlı yanları olsa da bireyi yalnızlaşmaktan korumakla birlikte aidiyet ve bağlılık duygusu açısından da desteklemektedir. Yapılan işin aile ile birlikte yapılıyor olması çiftçi bireyi dayanışmanın ilk örneklerinin sergilendiği aile ortamında duygusal olarak çevrelemektedir. İş hayatına geçişle birlikte üretken dönemde de desteklenmeyi mümkün kılan bu durum, çiftçi bireyin kırsalda kalmak veya kent merkezlerinde yaşamını devam ettirmek konusunda etkili olduğu görülmektedir.

“...zor bir iş en başta bunu söylemem lazım. Ne vakti var ne saati. Bu yüzden günün değil hayatının tamamını buna ayırman gerekiyor. Bir laf vardır koyun düğününe güldürmez cenazene ağlatmaz diye bizimki de o hesap...” (3 nolu çiftçi).Emek yoğun olarak ortaya konan çiftçilik faaliyetleri, işin yapılma aşamasında canlı ile çalışıyor olmaktan dolayı zaman açısından süreğen ve takibinin devamlı olarak yapılması gereken bir alandır. Bu da yapılan iş takibinin tüm zamanlara yayılmasından ve birçok üretimin tek bir mevsim zamanı diliminde yapılamamasından dolayı günleri aşarak mevsimler arası geçişleri bile kapsamaktadır. Bu durum bitki veya hayvan yetiştirmek ya da hasat zamanı kullanılan makinenin operatörü olmak da dahil gelir elde etmenin yanında birbiriyle girift halde ilerleyen ve çok yönlü iş takiplerinin olduğu bir çalışma alanı ortaya koymaktadır. Çiftçiliğin çiftçi için anlamı zaman kapsayıcılığı açısından genişlemekte ve devam eden dönemde hayatı tümlemektedir. “...seviyorum köyde olmayı...” (4 nolu çiftçi). Sosyal ya da ekonomik olan tüm yaklaşımların yanında en yalın haliyle köyde olmanın “sevgi” duygusu ile ilişkilendirildiği ve diğer belirsizliklere direnme sürecinde genç çiftçiyi desteklediği düşünülebilir.

Bir üretim alanı olarak tarımın sürdürülebilirliği de önemlidir. Gelecek nesillerin ve şimdiki yaşamın garantisi olarak tarımın sürdürülebilmesi için geçmiş çalışmaların verilerine dayanarak yeni tarım politikalarına odaklanılması gerekmektedir. Dünya yaşamının sağlıklı ilerleyebilmesi ve kırsal alanlarda refahın artırılması adına kalkınma planlarının sürdürülebilir ve yeniliklere açık olması gerekir. Bu sebeplerle gençlere tarımsal üretimde öncelikler verilerek ve fırsatlar yaratılarak, genç çiftçi bireyler aracılığıyla tarımsal üretim alanında sürdürülebilirliğin sağlanacağını düşünmekteyiz. Diğer yandan genç çiftçiler ile yapılan görüşmelerde, hayvansal üretimde saman, kesif ve kaba yem gibi girdi maliyetlerinin giderek arttığı, bitkisel üretimde de aynı durumun tohum, gübre, mazot ve bitki sulama gibi maliyetlerde ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Alkan' ın (2019) Antalya'daki çalışmasında da benzer bulgular yer almaktadır. Bu bulgular, gençlerin çiftçilik faaliyetlerine özendirilmesinde negatif yöndeki etkisi ile tarımsal sürdürülebilirliğin olumsuz yönde etkilenmesine sebep olduğunu ortaya koymaktadır. Kurnaz'ın (2019) Samsun'daki çalışmasında

ise genç çiftçi işletmelerinin %75'i kısa dönemde ekonomik olarak sürdürülebilirken, %17'si uzun dönemde ekonomik olarak sürdürülebilir olarak tespit edilmiştir. Bu konuda çiftçilerden biri şöyle söylemiştir: "...kredilerde sübvansiyon ve ülke hazinesinden gerekli payın çiftçi desteklerine ayrılması önemli. Çünkü devlet desteksiz bir tarımın üretim kültürü ve coğrafya itibariyle Türkiye'de uygulanması çeşitli sorunlara sebep oluyor..." (2 nolu çiftçi).

Çalışmadan elde edilen görüşmeler sonucunda sürdürülebilir üretimin önündeki en büyük engellerden birinin kredi ve diğer borçlanmaların zamanında ödenememesi ile bir sonraki üretim sezonuna geçişte gerekli üretim materyalinin teminin sağlanamaması olduğu ifade edilmiştir. Borçlarını zamanında ödeyemeyen çiftçi için devlet bankalarının düşük faizli kredi uygulamalarının olduğu fakat coğrafi ve piyasa kaynaklı gelir kayıplarının kapsamlı olarak kredi ödemesi ertelemelerinde veya faiz indirimlerinde değerlendirilmediği tespit edilmiştir. Bu durumda genç çiftçiler girişimlerinde borçlanabilmek konusunda tedirginlik yaşamakta, mevcut kredi ve desteklerden tam anlamıyla faydalanamamaktadırlar. Bu durum üretimde sürdürülebilirliğin sağlanmasını engellemektedir. Bu konuda çiftçi şöyle düşünmektedir "...bütüncül yönetim anlayışının kırsala yayılması ve bu alanlarda eğitimlerin yaygınlaştırılması gerekiyor..." (7 nolu çiftçi).

Tarımsal üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması için kullanılacak bir teknik olarak "Bütüncül Yönetim", ilk olarak Afrika Kıtası'ndaki çölleşen alanların tekrardan yaşam alanı olarak verimli hale getirilme çabası olarak ortaya çıkmıştır. Bu hızlı çölleşmenin sebebi olarak, kıtaya yayılan büyük çiftlik hayvanı sürülerinin mera alanlarında kontrolsüz olarak otlatılması olduğu tespit edilmiş ve yine çiftlik hayvanı sürülerinin kullanımı ile onarıcı tarımın sağlanması yoluna başvurulmuştur. Bu metot ile hayvan, bitki örtüsü ve insan yaşamı iş birliği sağlanmış ve çölleşen alanlar üretim alanı olarak geri kazanılmıştır (Anadolu Meraları, 2020, Nisan 20). "...yer altı sularının kullanımı, yağmur suyu hasatı yapılabilir sürdürülebilirlik için..." (13 nolu çiftçi). Genç çiftçi eğitimleri ile, yağmur suyu hasadı optimizasyonu ve *Bütüncül Yönetim* kuralları çerçevesinde arazi planlaması ve finansal planlama yapılmasının üretimde sürdürülebilirliği sağlamakta etkili olacağını düşünmekteyiz. Çiftçinin düşüncesi şöyledir: "...atalık tohumların satışını yasaklayan bir tohum yasası çıktı mesela. Bu ne kadar sürdürülebilir diye düşündük ama sürdürülemez olduğu çok açık..." (1 nolu çiftçi).

...Yerli tohumların satışı yasak. Bakanlık gıda fiyatlarına dayalı bir enflasyon piyasası var ve verimsiz yerli tohum yerine ithal tohum kullanmak zorundayız diye bir açıklama yaptı. Bu açıkça GDO'lu tohum kullanımını zorunlu hale getiriyor. Bu durumda sağlığımız ya da gelecek nesillerin sağlığı ne olacak diye düşünülüyor. Tarımsal sigortalar iklim değişikliği ile

arttı. Biyolojik olarak saldırgan hayvan mücadelesi yapılabilir. Bu arıcılıkta kullanılıyor mesela. İllaki tarım ilacı kullanmamıza gerek yok...(2 nolu çiftçi).

Kırsalda yaşayan bireyler olarak genç çiftçilerin sürdürülebilirlik açısından doğa ile kurdukları ilişki de önemlidir. Genel olarak doğada gerçekleştirilen bir iş olarak çiftçilik coğrafi şartlardan ve doğanın verdiklerinden ciddi oranda etkilenmektedir. Bu sebeple etkileri azaltıcı bazı teknolojik çalışmalar yapılırsa da uygulamada üretim fazlasının beklenmesi doğaya küresel ısınma gibi geriye döndürülemez zararlar vermektedir. Bunun yanında bir yaşam alanı olan doğanın psikolojik, sosyal ve kültürel olarak dönüştürücü bir etkisi vardır. İnsanlığın kurduğu medeniyetler sürekli olarak doğanın verdikleri ile temelde şekillenmiş teknolojik gelişmeler ile dönüşmüştür.

Çiftçiler için ürettiğini, nasıl pazarlayacağı daima bir soru işareti olmuştur. Geleneksel olarak her ürün için bir piyasa gelişmiş olsa da girdi maliyetlerinin son yıllarda artması çok yönlü satış ve pazarlama tekniklerini kullanmayı zorunlu hale getirmeye başlamıştır. Günümüzde ürettiğini sosyal medya üzerinden pazarlama girişimlerinin yaygınlaştığını görmekteyiz. Bu girişimlerin Güney Marmara genç çiftçileri için ne ifade ettiği aşağıda aktarılmıştır. Alkan'ın (2019) çalışmasındaki anket sonuçlarına göre çiftçilerin %53,5'i internet/TV/gazete gibi kaynaklardan ve %40,2'si İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü vasıtasıyla projelerden haberdar olduklarını ifade etmişlerdir.

...üretim yapan insanların gelir durumları düştü. Tarımı terk ediyorlar çünkü insani olarak yeterli ekonomik gelirleri yok. Tarımdaki nüfus yaşıyor. Kırsaldaki nüfusu düşürecek dediler ve büyük şehir yasalarıyla düşürdüler ama bu gerçekçi değil. Ben bu yasadan önce de burada yaşıyordum ve hala burada yaşıyorum. Şuan köyümün mahalle olmuş olması beni şehirli yapmıyor...(20 nolu çiftçi).

Kırsal yaşamın ve özellikle de kendi içinde bir sosyo-kültürel yapı geliştirmiş olan köyün ani bürokratik değişiklikler ile bazı uygulamalara tabi tutulması sosyo-kültürel yapıdaki küçük çaplı şoklara ve yaşam düzeninin bozulmasına sebep olmaktadır. “İyi” olanın idealize edilmesi ve kendi özerk kültürel durumlarına bakılmaksızın toplumsal alanların dönüştürülmesi bu değerlerin de kaybolmasına sebep olmaktadır. Değişen sosyal yapının bazı çiftçiler tarafından faydaya dönüştürülebildiğini de söylemek mümkündür. Bu konuda çiftçinin ifadesi şöyledir: “...ama şehir bizim için iyi. En azından yakın olması iyi. Bu sayede az da olsa perakende satış yapabiliyorum...” (9 nolu çiftçi).

Sosyo-kültürel yapıyı etkileyen diğer bir unsur da medya organlarıdır. Genç çiftçilerin tamamının sosyal medya mecralarını kullandığı, bazı katılımcıların ise sosyal medyayı satışlarına katkı sağlayarak reklam ve pazarlama için kullandıkları öğrenilmiştir. Çiftçilerin ifadeleri şöyledir: “...tanıdığım bütün çiftçiler facebook kullanıyor...”(5 nolu çiftçi). “...sosyal medyadan koyun

alışverişi yapıyorum. Bu sayede hiç tanımadığım insanlarla tanıştım...”(3 nolu çiftçi). “...sosyal medya iyi bir şey bence. Çayırda hayvan otlatırken zaman geçirmemi sağlıyor...”(6 nolu çiftçi). “...Bir sürü çiftçi sayfası takip ediyorum. Oradan ulaştığım kadar bilgiye başka bir yerden ulaşamazdım...”(11 nolu çiftçi).

Bunun yanında özel televizyon kanallarının yaygınlaşması ile de çiftçilerin satış ve pazarlama konusunda kendi üretim alanları ile ilgili reklamların tüketicisi olduğu hatta bunlardan faydalandığı öğrenilmiştir. Bu konuda bir çiftçi “...daha büyük bir çiftliğe sahip olduğumda çiftçi kanallarına reklam vereceğim...” şeklinde belirtmiştir (4 nolu çiftçi).

Reklamları gelir katkısı olarak kullanmak isteyen genç çiftçilerin yanında yaşam alanını ve sosyal ilişkilerini belirli bir kontrol altında tutmak isteyen genç çiftçiler de vardır. Bazı çiftçilerin ise ürün kalitesindeki artışı markalaşma ile ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Çiftçilerin ifadeleri şöyledir: “...en güzel reklamı akrabalar yapar bence...”(18 nolu çiftçi). “...bence reklama gerek yok. Böyle sakın sakın yaşamak istiyorum...”(1 nolu çiftçi). “...kırsalda markalaşma ile kalite artışı mümkün...” (20 nolu çiftçi).

Tarımda son yıllarda yaşanan istikrarsızlıklar genç çiftçilerin gelecek kazanımları anlamında tedirginlik yaratmaktadır. Bu tedirginlikleri, projeleri hazırlayanların kırsalda yaşamıyor olmaları, kırsal kalkınma planlarının uygulanmasında aracı özel şirketlerin olması, proje takip döngülerinin üretim sezonlarıyla tutarsızlıklar göstermesi, proje planlarının içeriğinin yerele tam uyum sağlamaması, proje içeriğinde iklim göreceliliğinin hesaba katılmaması ve sigorta ağının gelişmemiş olması gibi nedenler olarak sıralayabiliriz. Alkan'ın (2019) çalışmasında, şehre göç etmeyi düşünmeyen 114 çiftçi buna neden olarak büyük bir çoğunlukla (%71,9) köyde yaşamayı sevdiğini belirtmişlerdir. Bunu %14 ile işin sevilmesi ve %12,3 ile gelir düzeyinin iyi olması nedenleri izlemiştir. Çiftçi “...çözüm için bir tarım politikamız olması lazım...” şeklinde ifade eder (9 nolu çiftçi).

Çiftçilerin gelecek çözüm beklentilerini devlet eliyle sağlanmasını bekledikleri, tarımsal gelirdeki istikrarsızlığın risk algılarını tetiklediği öğrenilmiştir. Genç çiftçilerin ifadeleri şöyledir: “...projeler yeterli değil. Daha ayrıntılı değerlendirilmeleri lazım...”(13 nolu çiftçi). “...topraksız tarım uygulamaları var şimdi mesela. Belki de buna dönecek dünya...” (20 nolu çiftçi).

Ekonomik belirsizliğe rağmen genç çiftçiler, teknolojik gelişmelerin kendilerini olumlu yönde etkileyeceğini ve buna bağlı olarak günümüzde tarımsal üretimin önemli olarak

etkilendiğini belirtmişlerdir. Özellikle göç gibi olguların zamansal olarak değişmesiyle, farklı sonuçlar doğuracağına ve kırsal yaşamın dinamizmini yeniden ortaya çıkacağını ifade etmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Genç çiftçiler ile ilgili yapılan bu çalışmanın genelinde; katılımcıların yaş ve eğitim durumları, meslek tercihlerindeki çevresel ve kişisel etkiler, kırsalda yaşam ve çiftçiliğin anlamları, kırsal kalkınmanın üretim alanlarına etkileri, sürdürülebilirlik, örgütlü tarım birlikleri ve kırsaldaki sosyo-kültürel değişmelerin etkileri konu başlıkları ile ilgili veriler toplanarak analizleri yapılmıştır. Sosyo-kültürel değişmelerin genç çiftçiler üzerindeki etkilerinin incelendiği araştırmamızın bu amaçlar çerçevesindeki bulgularına göre, araştırmamızın büyük ölçüde hedefine ulaştığı görülmüştür. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre, deneyimlerin bazıları sosyo-kültürel değişmelerin yaşanması ile ilgili olarak beklentimiz yönünde olduğu görülmüştür. Bulgulara göre bazı çiftçilik deneyimlerinde farklılıklar görülmektedir. Bunun sebebi olarak da genç çiftçilerin bazıları kök aileleri ile birlikte bu çiftçilik mesleğini seçmeden yaşamaları bazıları ise bireysel tercihleri sonucunda bu mesleği seçtikleri ile ilgili olduğu düşünülmüştür.

Bu çalışmada ortaya çıkan başka bir sonuç ise katılımcıların çoğunluğunun benzer diğer çalışmalarda olduğu gibi ortaöğretim seviyesinde mezuniyet durumlarına sahip oldukları ve kırsalda olmanın etkileri ile eğitim hayatlarına devam etmekte güçlük çektiklerini beyan etmiş olmalarıdır. Lise ve sonrası eğitime devam eden katılımcılar olsa da bu katılımcılar kırsalda olmanın lise sonrası eğitime devam etmekte zorluklar yaşanmasına sebep olduğunu ortaya koymuşlardır.

Çalışmadan elde edilen bir başka sonuç da genç çiftçilerin çoğunluğu çiftçilik mesleğini başka bir iş kolu ile birlikte yürütmekte ya da çiftçilik gelirlerinin iktisadi gelecek kaygılarını gidermediğidir. Genç çiftçiler düzenli gelir garantisi bulunmayan ve devlet teşviklerinin henüz tam anlamıyla yaygınlaşmadığı tarımsal üretimde ekonomik sürdürülebilirlik riski ile birlikte üretim faaliyetlerine devam ettikleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte “kıra dönüş” kavramı yeni köylülük ile ilişkilidir. Yeni köylü genç çiftçilerin genel tedirginliği ise ekonomik sürdürülebilirliktir. Burada “romantik” kır algısı kırılma yaşamakta ve gündelik olan ekonomik kaygılarla geleceğe dair olan ekonomik beklenti kaygısı her an tetiklenmekte ve belirsizliğini korumaktadır.

Güney Marmara genç çiftçilerin evliliğe dair ortak kaygılar taşıdığı bu çalışmadan ortaya çıkan bir başka sonuçtur. Bu kaygıların sebebi olarak, kırsal alanların gençler için sosyal yalnızlık

hissini artıyor olduğu, sosyal sigortalanma durumlarının yaygın olarak kullanılmadığı ve geleneksel olarak aile olma bilincini etkilediği, yaşam alanları konusunda eşlerin ortak karar almakta zorlanmaları sebebiyle bazı başka çiftçilerin boşanmaları olarak tespit edilmiştir.

Araştırmamızın sonuçlarından bir diğeri de genç çiftçilerin örgütlü tarımsal yapıların oluşturulmasına ihtiyaç duymalarıdır. Ürünün üretilmesinden pazarlanmasına kadar geçen süreçte iyi bir satış ağı sağlayamayan genç çiftçilerin süreçlerde zorlandıkları, kredilendirmeler konusunda zorluklar yaşadıkları ve örgütlü sosyal yapılara ihtiyaç duydukları bilgisine ulaşılmıştır. Aynı zamanda kooperatif gibi oluşumların genç çiftçilerin ekonomik durumlarını etkilemesinin yanında sosyal ilişkilerinin gelişmesinde de etkili olacağı düşünüldüğünden sosyo-kültürel değişimlerden pozitif yönde etkilenmelerinin sağlanması için bu tarımsal örgütlenmelerin yaygınlaştırılmasının faydalı olacağı bilgisine ulaşılmıştır.

Kırsal kalkınma planlarının geleceği hakkında genç çiftçiler taşıdıkları endişeler ise çalışmadan ortaya çıkan başka bir sonuçtur. Bunun sebebi geçmişte uygulanan planların çıktılarının yerele çok fazla yansımaması ve niceliksel veriler olarak kalmış olmasıdır. Bunun yanında, projeler kent merkezlerindeki bürokratlar tarafından yapılmakta asıl konunun ilgilileri olarak kırsalda yaşayan genç çiftçiler planlama süreçlerine dahil olamamaktadırlar. Planlama sürecinde yer almayan genç çiftçi ise alanda bunu uygularken bazı kentsel yadırgamalar yaşamaktadır. Çünkü kentten köyü izleyerek üretim süreçlerine dahil olmadan planlama yapan proje hazırlayıcısı kırsalı çiftçinin bakış açısına sahip olmadığıdır.

Bu çalışma sonucunda görülmüştür ki genç çiftçilere yönelik eğitimlerin yaygın değildir. Günümüzde genel olarak temel eğitimini almış olan genç çiftçiler her hangi bir planlı eğitim programına tabii tutulmadan global bir sektör haline gelen tarımda ayakta kalması beklenmektedir. Türkiye'nin global tarım pazarında sürekliliğini sağlayabilmesi için güncel olarak kırsal alanda çiftçilik yapmaya devam eden ve doğal yollarla bilgi birikimi yapan çiftçilerin deneyim aktarımlarından faydalanıp yeni ve yerinde eğitim programlarını uygulaması gerekmektedir. Küçük ölçekli veya büyük ölçekli tarımsal faaliyetlerde genç çiftçi için en önemlisi, fazla miktarda ve nitelikli ürünü doğaya zarar vermeden üretmesidir. Bu açıdan genç çiftçilere her zaman ihtiyaç vardır.

Bu araştırma Güney Marmara Bölgesi'nde ve sınırlı bir örneklem grubu ile gerçekleştirilmiştir. Ancak Güney Marmara Bölgesi dışındaki bölgelerde de benzer araştırmaların yapılması ile ülkemizde tarım, genç çiftçiler sosyo-kültürel değişme temalı daha kapsayıcı ve genellenebilir sonuçlara ulaşılması mümkün olacaktır. Aynı zamanda çok yönlü bir üretim alanı

olan tarımın disiplinler arası olarak araştırma evrenlerine dahil edilmesi ve ilgili literatüre katkı sağlayacaktır.

Çiftçilik ve tarım ile ilgili konuların toplumsal hayatın ve ekonominin sürdürülebilirliği için çok önemli olmasından hareketle konu ile ilgili olarak; Tarım ve Orman Bakanlığı'nın, yerel yönetimlerin ve ilgili kurum ve kuruluşlarının çiftçilik deneyimleri, çiftçi eğitimleri, sosyo-kültürel değişkenlerle başa çıkma süreçleri ve bölgeleri dışında da ticari bağlantılar kurma konusunda eğitimlerin ve teşviklerin yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Eğitim veren kurum ve kuruluşların üretim kapasitesinin çoğaltılması, genç çiftçilerin çiftçilik süreçleri ile ilgili daha fazla bilgilendirilmesi ve sosyo-kültürel değişimlere ayak uydurabilmeleri için farkındalık çalışmalarının yapılması önem arz etmektedir

Kaynakça

- Akarşlan, M. (1998). *Türk Milli Mücadelesi'nin Balıkesir Cephesi*, Birinci Baskı, Ankara: Öteki Yayınevi.
- Akçayöz, A. (2013). *Türkiye'de Bilim ve Teknoloji Politikası Geliştirme Süreci ve Sorunları: Kırsal Politikalar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akşit, B. (1998). Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Bilim. *Sosyal Bilimler*, Ankara: TUBA. 7-18.
- Alkan, A. (2019). *Antalya İlinde Genç Çiftçi Projesinin Uygulanması ve Sürdürülebilirliği Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Arşlan, H. (2019). *Türkiye'de Kırsal Sosyolojisi Araştırmaları*. Birinci Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Arşlan, İ. (2014). *Osmanlı Dünyasında Köyler ve Köylüler: 19. Yüzyıl Balıkesir Örneği*. Birinci Baskı, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Ata, B. (2017). *Bilim ve Teknolojinin Sosyal Değişime Etkisi*. Ata, B. (Editör). *Bilim Teknoloji ve Sosyal Değişim*. Yedinci Baskı. Ankara: Pegem Akademi. 1-12.

- Başaranoğlu, C. (2019). *Tarımsal Üretim Sürdürülebilirliği Açısından Genç Çiftçileri Çiftçiliği Algılamaları ve Çiftçilik Yapma Eğilimlerinin Belirlenmesi: Isparta İli Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Isparta.
- Beardsworth, A. ve Keil, T. (2011). *Yemek Sosyolojisi*, İstanbul: Phoenix Yayınevi.
- Çekmez, E., Yıldız, C. ve Bütüner, S. (2012). *Phenomenographic Research Method*. Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED), 6(2). 77-102.
- Demirel, N. (2018), *Kır Sosyolojisi ve Kırsal Kalkınma*. Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 2(2). 194-210.
- Ertürk, D. ve Eray, T. (2016). *Fenomenolojik Kavram Olarak Kendilik ve Sosyal Alanlarda Kendilik Sunumu*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 34(16). 9-36.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. Birinci Baskı, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Güder, F. (2019). *Türkiye’de Tarımsal Teşviklerin Genç İşsizliği Üzerine Etkileri: Yalova İlinde Genç Çiftçi Projesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Güder, S. (2019). *Dikenli Gül: Türkiye’de Kırsal Kesimde Okul Öncesi Öğretmeni Olmaya İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma*. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – ENAD, 7(3). 922-941.
- Gündüz, Ş. (2005). *Küresel Köyde “Öteki” İle Bir Arada Yaşama*. Sunar, L. (Editör). Sivil Toplum: Farklı Bakışlar. Birinci Baskı. İstanbul: Kaknüs Yayınları. 83-101.
- Işıkcı, Y. (2017). *Türkiye’de Kırsal Kalkınma Ajanslarının Rolü*. Akademik İncelemeler Dergisi, 13(1). 418-445.
- İnalcık, H. (1998). *Çiftliklerin Doğuşu: Devlet, Toprak Sahipleri ve Kiracılar*. Keyder, Ç.&Tabak, F. (Editörler). Osmanlı’da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım. Birinci Baskı. İstanbul: Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı ve Numune Matbaacılık. 17-35.
- Kan, A. (2019). *Türkiye’de Bölgesel Düzeyde Tarımsal Üretim Değeri, Kadınların İşgücüne Katılımı ve Sermaye Stoku Arasındaki İlişkinin Panel Veri Analizi İle Karşılaştırması*. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, 6(1). 52-63.
- Karakuş, E. (2019). *Sosyolojik Bakış Açısından Gıda Güvenesi Kavramı*. Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(37). 1027-1046.

- Karpat, K. H. (2003). *Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm*. (Çev. Abdülkerim Sönmez). Birinci Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kazgan, G. (2017). *Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2009)*. Beşinci Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Keyder, Ç. (1998). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Büyük Ölçekli Ticari Tarım Var mıydı?* Keyder, Ç. Ve Tabak, F. (Editörler). Osmanlı’da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım. Birinci Baskı. İstanbul: Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı ve Numune Matbaacılık. 1-16.
- Keyder Ç. ve Yenal Z. (2013). *Bildiğimiz Tarımın Sonu*. Birinci Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Koytak, E. (2012). *Tabaküme Hükmetmek: Bourdieu Sosyolojisinde Toplum ve Bilim İlişkisi*. Sosyoloji Dergisi, 3(25). 85-101.
- Kurnaz, H. (2019). *Samsun İlinde Genç Çiftçi Desteğinden Yararlanan İşletmelerin Sosyal ve Ekonomik Sürdürülebilirlikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Mollavelioğlu, M. (2009). *Sürdürülebilir Tarımın Ölçümü ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Morva, O. (2017). *Chicago Sosyoloji Okulu’nun Etnografik Mirasını Yeniden Okumak: Dijital Etnografi Çağında Sembolik Etkileşimcilik*. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, 4(1). 135-154.
- Nerse, S. (2014). Türkiye kır çalışmalarında paradigma değişimi, Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi, 29. Sayı, 2014. 165-179.
- Özbay, F. (2015). *Dünden Bugüne Aile, Kent ve Nüfus*, Birinci Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, M. (2011), *Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1). 323-343.
- Özen Y. ve Gül A. (2007). *Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu*. KKEFDI /OKKEF, 15. 395-422.
- Sabancı, T. (2018). *Fenomenolojik Bir Çalışma: Erkeklik ve Kimlik Çatışması, Türkiye’de Müslüman Erkeğin Değişimi Üzerine Bir Değerlendirme*. International Journal of Social Sciences, 2(2). 50-63.
- Solak, S. (2017). *Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış*. Manas Araştırmalar Dergisi, 6(1). 13-37.

- Standage, T. (2016). *Altı Bardakta Dünya Tarihi*. İkinci Baskı, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Sunar, L. (2010). *Karl Marx ve Max Weber'in Doğu Toplumlarına Yaklaşımları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şenol, P. ve Altuntek, S. (2017). *Yapılanmış Habitusun Değişimi: Üç Köy Okuması*. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 20(1). 201-236.
- Tabak, F. (1998). *Bereketli Hilal'in Batısında Tarımsal Dalgalanmalar ve Emeğin Kontrolü*. Keyder, Ç. & Tabak, F. (Editörler). Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım. Birinci Baskı. İstanbul: Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı ve Numune Matbaacılık. : 139-159.
- Anadolu Meraları. (2020, Nisan 20). Bütüncül Yönetim Nedir. anadolumeram.com/butuncul-yonetim-nedir/.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı. (2019, Kasım). Güney Marmara Kalkınma Ajansı Genç Çiftçi Projesi. Erişim 29.02.2020, www.gmka.gov.tr.
- Habertürk. (2018, Mayıs 22). Ayvalık zeytinyağına dünya ikinciliği. On Dört İlde Büyük Şehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2018, 24 Mart). Resmi Gazete, Sayı: 30370 Erişim 22.12.2019, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180324.htm>.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020, Mart). 2019 Nüfus Verileri. Erişim 16.03.2020, www.tuik.gov.tr.